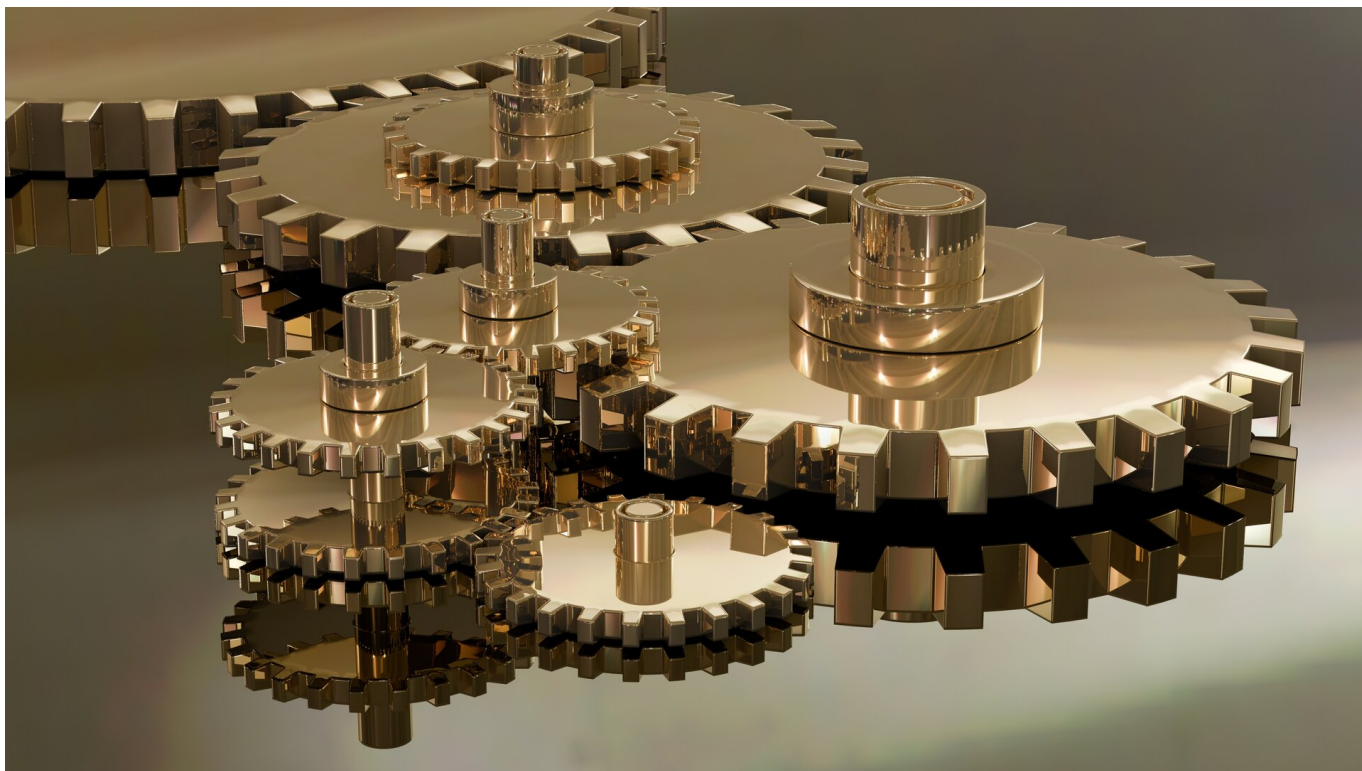

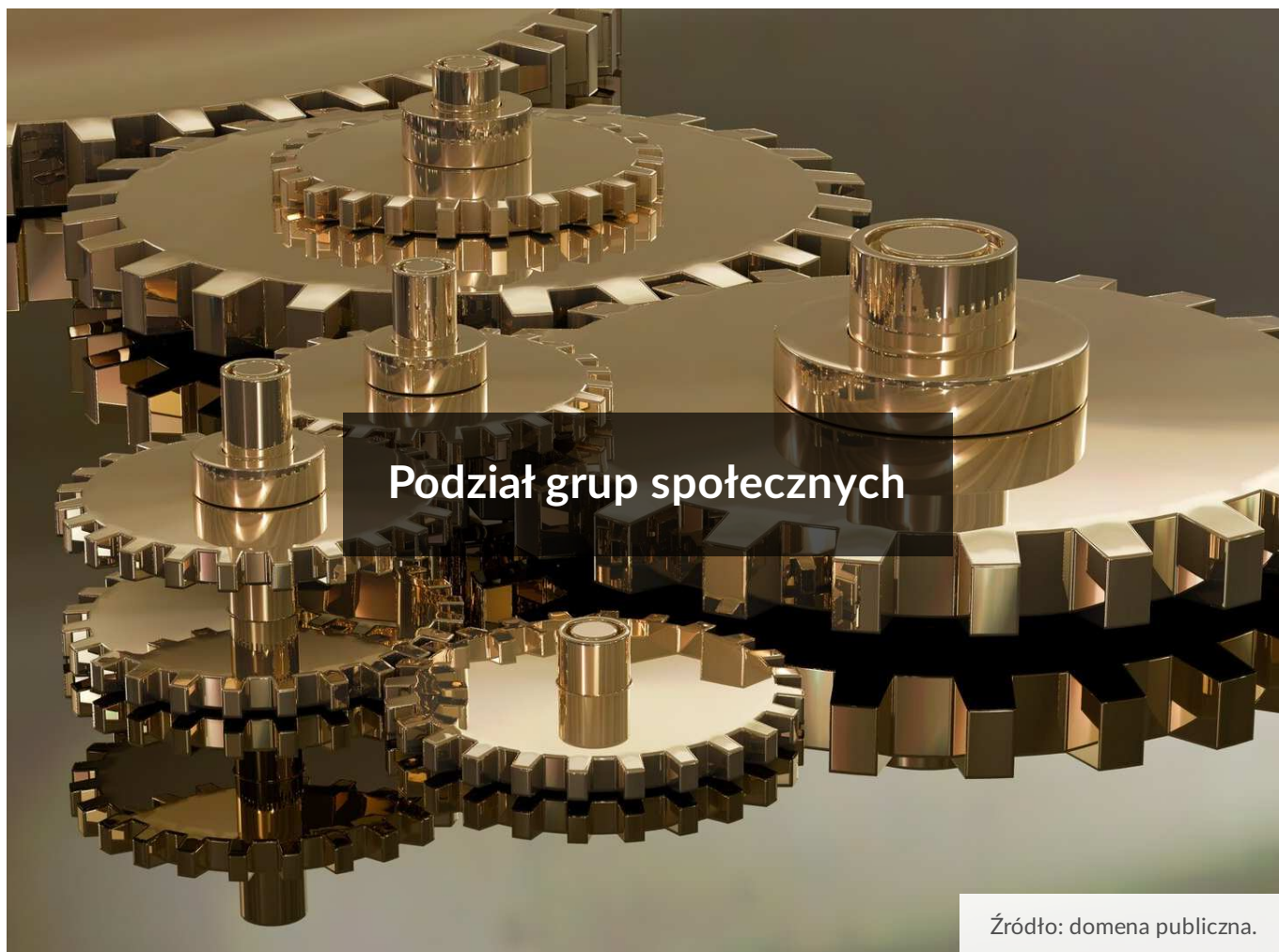

Podział grup społecznych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Mirosław Urbaniak, *Socjometria bez tajemnic*, dostępny w internecie: slideplayer.pl [dostęp 28.05.2020 r.].
- Źródło: Encyklopedia PWN, *Kasta*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 29.05.2020 r.].
- Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 242.
- Źródło: Maciej Frykowski, Paweł Starosta, *Kapitał społeczny i jego użytkownicy*, „Przegląd Socjologiczny” 2008, nr 1, s. 31–62.
- Źródło: William Graham Sumner, *Naturalne sposoby postępowania w gromadzie. Studium socjologicznego znaczenia praktyk życia codziennego, manier, zwyczajów, obyczajów oraz kodeksów moralnych*, Warszawa 1995, s. 16.

Podział grup społecznych

Źródło: domena publiczna.

Jeśli politycy twierdzą, że ich partia to jedna wielka rodzina, czy to znaczy, że ich klub parlamentarny stanowi grupę społeczną w takim samym sensie, w jakim rodzina Kowalskich ją tworzy? A jeśli Kowalscy są po ślubie (tj. sformalizowali swój związek), czy to znaczy, że są „lepszą” grupą społeczną niż rodzina Malinowskiego i Nowakowskiej z naprzeciwką?

Grupa społeczna to jedno z podstawowych pojęć socjologii. Intuicyjnie zrozumiałe, ale w rzeczywistości skomplikowane. Wielość grup społecznych podąża bowiem za wielością sposobów ich klasyfikowania.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych i zanalizujesz zasady wzajemności, zaufania i pomocy.
- Porównasz różne typy grup społecznych.
- Połączysz znane ci, konkretne grupy społeczne z ich cechami typologicznymi.

Przeczytaj

Grupa społeczna jest jedną z podstawowych kategorii służących analizie rzeczywistości społecznej, wewnętrznego zróżnicowania społecznego świata. Najczęściej przez grupę społeczną rozumie się co najmniej trzy osoby, połączone więzią społeczną, mające wspólną tożsamość (autoidentyfikację z grupą) lub przynajmniej pozostające we względnie stałych oddziaływaniach przebiegających według określonego wzoru.

Jednostki funkcjonują w grupach, wypełniając **role społeczne**, które definiują ich prawa oraz powinności w stosunku do innych członków grupy oraz grupy jako całości. Uczestnictwo w wielu różnych grupach społecznych (rodzina, organizacja, wspólnota religijna, koło hobbystyczne, zespół projektowy itp.) nakłada na jednostkę konieczność odgrywania wielu ról jednocześnie. Społeczeństwo wiąże w ten sposób ze sobą poszczególne jednostki. Dzięki odgrywanym rolom nie tylko realizowane są zadania poszczególnych grup, ale i jednostka uzyskuje poczucie przynależności. Szczególnie wtedy, gdy relacje w grupie oparte są na **zaufaniu**. Jak piszą socjologowie, komentując znaczenie zaufania dla **kapitału społecznego**:

((Paweł Starosta, Maciej Frykowski

Kapitał społeczny i jego użytkownicy

Wzajemne zaufanie w sposób oczywisty jest zarówno warunkiem, jak i efektem grupowej współpracy. Jest ono metaforycznie określane jako ułatwiający je katalizator, a sieci wzajemnego zaufania tworzą emocjonalną podstawę dla osiągnięcia wspólnego sukcesu. W efekcie przyczynia się do umocnienia tzw. *team spirit*, czyli morale grupy.

Źródło: Maciej Frykowski, Paweł Starosta, *Kapitał społeczny i jego użytkownicy*, „Przegląd Socjologiczny” 2008, nr 1, s. 31–62.

Zaufanie w grupie jest budowane przez wspólnie wypełnianie zadań (jeśli tylko poszczególni członkowie przestrzegają wymaganych wówczas reguł postępowania), jak i pomoc, której członkowie grupy udzielają innym członkom tej grupy (z powodu pełnionych zadań lub samego faktu przynależności). Pomoc taka ma jednak znaczenie dla podtrzymywania więzi tylko wówczas, gdy oparta jest na **zasadzie wzajemności**.

To, że przynależność do grupy daje jednostce poczucie wspólnoty, nie znaczy jeszcze, że grupa jest grupie równa. Wielkie grupy sprzedażowe kreują mocne poczucie wspólnoty wśród swoich członków (podobnie jak sekty religijne) – ale tylko w celu zwiększenia sprzedaży. Brak rozpoznania charakteru zadań grupy i zagubienie w roli czasami prowadzi do tego, że grupa sprzedażowa albo sekta zastępuje jednostce rodzinę.

Źródło: Jeff Kern, licencja: CC BY 2.0.

Podstawowa typologia grup społecznych

Typologie grup bazują na jakimś kryterium różnicującym, ale w rzeczywistości jedna i ta sama grupa może spełniać wiele wyróżnionych kryteriów i zarazem może mieścić się w różnych **dychotomicznych** podziałach.

Próby uporządkowania społecznego świata przez wprowadzane typologie nie są z reguły wyczerpujące. Zawsze znajdą się całości społeczne wymykające się takim dychotomicznym podziałom, mieszczące się gdzieś pomiędzy wyróżnionymi przeciwstawnymi grupami.

Spójrz na przykładową rodzinę. To grupa społeczna, jednocześnie: nieformalna, mała, pierwotna, dożywotnia.

Źródło: domena publiczna.

W podziale grup najczęściej wykorzystuje się cztery kryteria:

Rodzaj więzi społecznych

Jest podstawą do podziału grup na **pierwotne i wtórne**. **Grupy pierwotne** są to zbiorowości:

„niewielkie, nieformalne, spontaniczne, o bezpośrednich kontaktach i **interakcjach** (twarzą w twarz) członków rozpoznających się nawzajem, podejmujących zróżnicowane działania, częściowo z pobudek **autotelicznych**”.

Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 234.

W grupach tych występują głównie **styczności osobiste** oparte na więziach emocjonalnych.

Odwrotnie jest w **grupach wtórnych**, zawiązanych zazwyczaj do realizacji określonego celu, opartych na **stycznościach rzeczowych** warunkowanych interesami. Grupy wtórne są grupami najczęściej formalnymi.

Rodzaj zorganizowania

Wielkość (struktura wewnętrzna)

Charakter członkostwa (sposób naboru członków)

Inne rodzaje grup

Teresa Torańska dwie swoje książki zatytułowała *Oni i My*. Jak myślisz, czy były to dwa tomy opisujące wojny klanów?

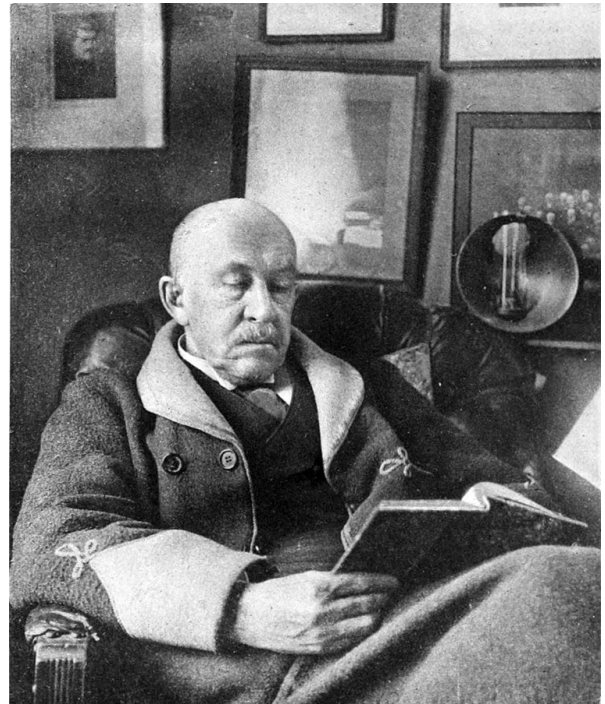
Nie. Zbiorowości opisywane w tych książkach to nie były nawet dwie grupy społeczne, ale robiąc wywiady, najpierw z „władcami” PRL-u, a potem z działaczami Solidarności, autorka odwołała się do klasycznego podziału na „swoich” i „obcych”. Tak też mówi się o grupach społecznych, gdy podstawą ich wyodrębnienia jest poczucie tożsamości.

William Graham Sumner zwrócił uwagę na podstawowy podział determinujący relacje między grupami w społeczeństwach pierwotnych: **grupę własną**, z którą jesteśmy wiązani lojalnością, pozytywnymi uczuciami w stosunku do pozostałych członków, oraz **grupę obcą**, w stosunku do której jesteśmy co najwyżej neutralni, ale często też wrogo nastawieni. Podkreślał przy tym istniejącą współzależność: niechęć do grup obcych

wzmacnia spójność i lojalność wobec grupy własnej.

((William Graham Sumner

***Naturalne sposoby
postępowania w
gromadzie. Studium
socjologicznego
znaczenia praktyk życia
codziennego, manier,
zwyczajów, obyczajów
oraz kodeksów
moralnych***

William Graham Sumner (1840–1910) –
amerykański socjolog

Źródło: Albert Galloway Keller, domena publiczna.

Stosunek przyjaźni i pokoju wobec grupy „my” oraz stosunek wrogości i wojny wobec grup „onych” są wzajemnie współzależne.

Źródło: William Graham Sumner, *Naturalne sposoby postępowania w gromadzie. Studium socjologicznego znaczenia praktyk życia codziennego, manier, zwyczajów, obyczajów oraz kodeksów moralnych*, Warszawa 1995, s. 16.

Rozróżnienie to można stosować współcześnie, między innymi do analizy nastawienia wobec grup etnicznych lub regionalnych.

Jak długo może trwać grupa? Czy tak długo, jak żyje chociaż jeden z jej członków założycieli? O ile jednak łatwo sprawdzić, kiedy została założona firma albo partia polityczna, to trudno znaleźć „założyciela” rodziny. A nawet jeśli by się to udało, to czy protoplasta na przykład z czasów piastowskich daje się zaliczyć do współczesnej rodziny Kowalskich?

Problemu trwania grup nie daje się prosto rozwiązać. Niemniej socjologowie rozróżniają grupy przelotne, trwałe i dożywotnie. Te ostatnie to grupy, których nie da się opuścić, na przykład rodzina albo naród.

Czy grupa inkluzywna ma charakter otwarty, a ekskluzywna zamknięty?

Z punktu widzenia procedury naboru członków – tak, ale socjologowie rozróżniają także dwa rodzaje grup (zamknięte i otwarte) ze względu na charakter kontaktów z otoczeniem. Terminy te stosuje się czasem w odniesieniu do grup społecznych lub organizacji, które mają, odpowiednio: dość zamknięte granice i co za tym idzie, niewiele kontaktów z ludźmi spoza grupy, lub granice otwarte i niewiele ograniczeń w kontaktach z innymi. Mogą zatem istnieć otwarte i zamknięte sekty religijne, kluby, komitety, elity wojskowych itp.

Grupy rówieśników to grupy osób w podobnym wieku, które utrzymują ze sobą określone relacje i realizują zadania częściowo wynikające z podobieństwa wieku (na przykład grupa dzieci, których zadaniem jest nauka przez zabawę w grupie, wymagająca podobnego etapu rozwoju od wszystkich członków grupy). Czy jednak grupa rówieśników to grupa rówieśnicza?

Otóż nie. **Grupa rówieśnicza** to określenie szersze. Bardziej pasuje do niej określenie „równoważna”. Jest to bowiem grupa osób, które mają pewne wspólne cechy, takie jak wiek, przynależność etniczna lub zawód. Sama „wspólnota” tych cech nie tworzy jeszcze grupy rówieśniczej – co najwyżej **kategorię społeczną** osób w podobnym wieku, wspólnym pochodzeniu etnicznym albo zawodzie. Aby stała się zbiorowością w sensie grupy społecznej, osoby do niej należące muszą postrzegać siebie (i być postrzegane przez innych) jako odrębną zbiorowość społeczną. Grupa rówieśnicza ma wyraźną własną kulturę, symbole, sankcje i rytuały. Każdy nowy członek musi je poznać i przyjąć w procesie **socjalizacji**. Ci zaś, którzy nie dostosują się do norm grupy, mogą być z niej wykluczeni.

Stan. Czy znasz ten utwór? Stanley, postać z wideoklipu Eminema, tak się zapatrzył w swojego idola, że zapomniał, kim sam jest. To się niektórym przytrafia w procesie budowania własnej tożsamości. Czy tak samo, jak w pojedynczego człowieka, można się „zapatrzyć” w grupę?

„Zapatrzyć” to może za dużo powiedziane. W socjologii wyróżnia się jednak grupy odniesienia. Są to zbiorowości, do których odwołuje się jednostka, dokonując oceny własnej pozycji, będące także źródłem postaw i norm akceptowanych, które jednostka może

wykorzystywać w swoim działaniu, lub postaw i norm, wobec których chce się zdystansować. Jest to zatem grupa, na którą patrzymy jak na pozytywny wzorzec postępowania lub podmiot, od którego się dystansujemy, którego działanie budzi nasz sprzeciw z powodów moralnych, estetycznych lub innych, a nie zbiorowość, w której realnie funkcjonujemy. W wielkim uproszczeniu można powiedzieć, że wzorując się na grupie pozytywnego odniesienia, jednostka chce stać się lepsza (lub po prostu inna). Dystansując się wobec grupy negatywnego odniesienia, jednostka pokazuje, że jest lepsza (lub inna).

Słownik

autoteliczny

odnoszący się do wartości autotelicznych, wartości samych w sobie, zajmujących najwyższą pozycję w hierarchii; realizacja takiej wartości jest ważna ze względu na nią samą, a nie inne wartości; wartościom autotelicznym przeciwstawiamy wartości instrumentalne

darwinizm społeczny

socjodarwinizm; zespół teorii, które tłumaczą powstanie i rozwój społeczeństwa, odwołując się do zasady ewolucji, ale niekoniecznie do zasady doboru naturalnego

dychotomia

(z gr. *dichotomos* – przecięty na dwie części); podział na dwie, wzajemnie wykluczające się części, np.: 0–1, jest – nie ma, impuls – brak impulsu

interakcja

wzajemne oddziaływanie na siebie różnych obiektów (przedmiotów, zjawisk, osób itd.); interakcja społeczna oznacza wzajemne oddziaływanie na siebie jednostek (osób), przy czym każdą z nich charakteryzuje świadomość własnej podmiotowości

kapitał społeczny

według Bourdieu jest zasobem jednostki osiągniętym dzięki trwałym relacjom z innymi jednostkami lub grupami, znajomościom i wzajemnemu uznaniu; według Putnama jest cechą organizacji społeczeństwa: odnosi się do takich cech organizacji społeczeństwa, jak zaufanie, normy i powiązania, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa, ułatwiając skoordynowane działania; kapitał społeczny w tym ujęciu nie jest dobrem prywatnym, a jest dobrem publicznym; według Jamesa Colemana jest specyficznym zasobem jednostek, tkwiącym w relacjach pomiędzy podmiotami, dzięki któremu możliwe jest osiągnięcie celów jednostkowych i grupowych

kategoria społeczna

zbiór jednostek wyodrębniony ze zbiorowości ze względu na cechę odróżniającą je od innych jednostek; cecha ta musi być ważna pod względem społecznym, a jednostki muszą posiadać poczucie odrębności ze względu na tę cechę

rola społeczna

względnie trwałe, spójne oczekiwania, jakie wobec podejmującego rolę członka ma zbiorowość społeczna

socjalizacja

(z łac. *socialis* – społeczny, towarzyski); uspołecznienie, proces nabywania przez podmiot umiejętności (a przede wszystkim przyswajania systemu wartości, norm i wzorów zachowań akceptowanych i podtrzymywanych przez zbiorowość lub społeczeństwo); proces, w którym jednostka ze swoimi specyficznymi biologicznymi i psychicznymi dyspozycjami staje się dojrzała społecznie; w wyniku tego zostaje wyposażona w dynamicznie podtrzymywane w okresie całego życia zdolności i umiejętności skutecznego działania w obrębie całego społeczeństwa (jak i w poszczególnych jego elementach); jednocześnie jest to proces powstawania i rozwoju osobowości zachodzący we wzajemnej zależności ze społecznie przekazywanym środowiskiem socjalnym i materialnym

socjalizacja pierwotna

podstawowa faza procesu socjalizacji, w której dziecko nabywa bazowe kompetencje kulturowe: umiejętności komunikacyjne, wiedzę, normy, wartości i wzory działania oraz uczy się roli dziecka i rozpoznaje role tak zwanych znaczących innych (rodziców, dziadków i pozostałych osób z najbliższego kręgu rodzinnego); ma ona charakter nieświadomy i oparty na naśladownictwie

socjalizacja wtórna

faza procesu socjalizacji, w której dziecko jest wprowadzane w różne wymiary życia społecznego, nabywa wiedzę niezbędną do pełnienia różnorodnych ról społecznych; przyjmuje się, że socjalizacja wtórna rozpoczyna się, kiedy dziecko uzyskuje zdolność uogólniania właściwości członków grup i reguł działania (tzw. uogólniony inny)

styczności osobiste

styczność społeczna (pomiędzy jednostkami), w której interesuje nas podmiot, z jakim nawiązujemy relacje, wchodzimy w styczność, a nie to, co może nam zaoferować ów podmiot: usługę, rzecz, rozwiązanie jakiegoś problemu; interesuje nas on sam – jego

cechy osobiste: wygląd, intelekt, uzdolnienia, cechy charakteru lub sprawy osobiste dotyczące partnerów styczności

styczności rzeczowe

styczność społeczna (pomiędzy jednostkami), której przyczyną jest rzecz, jakaś sprawa istotna (przynajmniej dla jednej osoby wchodzącej w tę styczność): usługa, rozwiązanie jakiegoś problemu itp., a nie osoba, z którą wchodzi się w interakcję (jej cechy lub emocjonalny stosunek do niej)

zasada (reguła) wzajemności

najlepiej wyraża ją zdanie: „Jeśli ty zrobiłeś dla mnie coś dobrego, to ja także zrobię coś dobrego dla ciebie”; zasada kierująca zachowaniem ludzi, w myśl której należy odwzajemnić się osobie, która nas czymś obdarowała lub coś dla nas uczyniła; respektowanie tej reguły jest warunkiem tworzenia więzi społecznej; jest to reguła wiążąca obie strony relacji: ktoś, kto otrzymał dobro, powinien się zrewanżować, a ktoś, kto je wyświadczył, ma prawo oczekiwać rewanżu; jest to reguła głęboko zakorzeniona w ludzkim postępowaniu, przyswajana na wczesnym etapie socjalizacji; odwołuje się do przekonania, że zawsze powinniśmy się odwdzińczyć za coś, co otrzymaliśmy od innych; ten dar może mieć charakter materialny lub nie (np. pomoc) i pochodzić od osób, grup lub instytucji; reguła ta wiąże obdarowanego zobowiązaniem do wdzięczności, nawet jeśli o nic nie prosił (co jest wykorzystywane do manipulacji, na przykład przez sprzedawców)

zaufanie

przypisanie aktualnym i przyszłym działaniom innych ludzi uczciwych zamiarów, intencji

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem, zwracając uwagę, w jakich aspektach rodzina jako grupa społeczna różni się od innych znanych ci grup, a w jakich aspektach jest podobna. Następnie wykonaj zadania.

Rodzina z punktu widzenia typologii grup społecznych

Źródło: mario0107, domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj grupę przyjaciół, do której należysz, w kategoriach typologii grup społecznych.

Ćwiczenie 2

Przeprowadź wywiad z kimś z rodziny (osobą pracującą), by na tej podstawie scharakteryzować wszystkie odstępstwa od typologicznych charakterystyk zespołu pracowniczego tej osoby (na przykład wszystkie przejawy nieformalnych relacji, jeśli jest to grupa formalna).

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: domena publiczna.

Przyjrzyj się grupie społecznej zaprezentowanej na zdjęciu i wskaż określenie definicyjne, które najbardziej do niej pasuje ze względu na kryterium podziału grup społecznych, jakim jest rodzaj zorganizowania.

Zaznacz swoją odpowiedź.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przez grupę społeczną rozumie się co najmniej dwie osoby połączone więzią społeczną i mające wspólną tożsamość.	☐	☐
Role w grupie społecznej są odgrywane „na niby”, tak jak w teatrze.	☐	☐
Grupa społeczna może być jednocześnie i pierwotna, i wtórna.	☐	☐
Grupa społeczna może być jednocześnie i formalna, i duża.	☐	☐
Grupa duża może mieć taką samą liczbę członków jak grupa mała.	☐	☐
Grupa odniesienia może mieć charakter pozytywny lub negatywny.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Przyjrzyj się fotografii przedstawiającej Bronisława Malinowskiego, światowej sławy polskiego antropologa i socjologa, w czasie badań terenowych plemion na wyspach Trobrianda i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

Podaj, czy badane przez Malinowskiego grupy miały charakter formalny, czy nieformalny.

Przyjrzyj się fotografii prezentującej ślub hinduskiej pary: mężczyzny i kobiety pochodzących z tej samej kasty, a następnie zapoznaj się z definicją i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

((Encyklopedia PWN

Kasta

zamknięta, endogamiczna (endogamia) grupa społ. oparta na dziedzicznej przynależności członków; poszczególne kasty zajmują ustaloną pozycję w hierarchii społ., ukonstytuowaną przez przywileje społ. i usankcjonowaną religijnie i prawnie; odrębność kastowa wiąże się zwykle z daleko posuniętą specjalizacją zaw. poszczególnych kast, z pełnieniem przez nie określonych funkcji społ., ze zróżnicowaniem ich obyczajów i opiera się na zasadzie surowej i nienaruszalnej hierarchizacji całej struktury społ., umacnianej przez konserwatyzm i tradycjonalizm danego społeczeństwa (kasty hinduskie).

Źródło: Encyklopedia PWN, *Kasta*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 29.05.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy ten ślub świadczy o zamkniętym, czy otwartym charakterze grupy społecznej, jaką są rodziny państwa młodych. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: grupa otwarta ▼

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 5

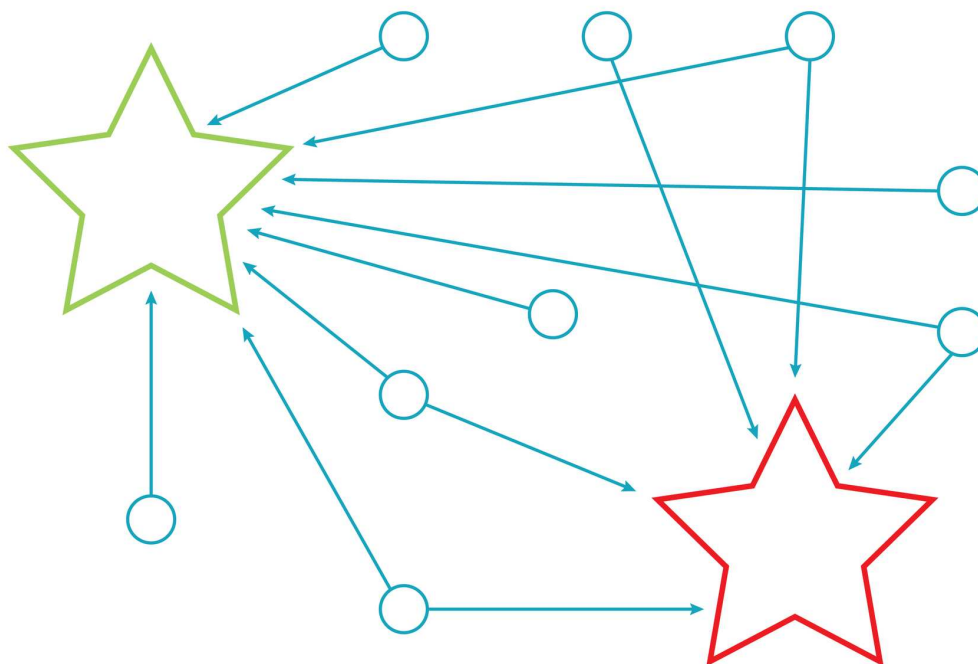
Przyjrzyj się fotografii zrobionej w trakcie spotkania grupy terapeutycznej AA, a następnie wykonaj zadanie.

Źródło: rudamese, domena publiczna.

Podaj, w jakim zakresie cech typologicznych ta grupa jest podobna do klasy szkolnej.

Materiał źródłowy do ćwiczeń 6 i 7.

Socjogram prezentujący pozycje poszczególnych członków grupy

Oprac. na podst. Mirosław Urbaniak, *Socjometria bez tajemnic*.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Mirosław Urbaniak

Socjometria bez tajemnic

Gwiazda socjometryczna pozytywna [zielona - dop. red.] – osoba, która uzyskała najwięcej wyborów pozytywnych. To nieformalny przywódca grupy, który w przyszłości może właściwie wypełniać obowiązki jako formalny kierownik grupy lub pełnić inne funkcje. Osoby te cechuje: punktualność, towarzyskość, poczucie humoru.

Gwiazda socjometryczna negatywna [czerwona - dop. red] – osoba, która otrzymała najwięcej wyborów negatywnych. Zwykle jest to: osoba nadmiernie agresywna, mająca niepoprawne kontakty z rówieśnikami, o której można sądzić, że nie jest najlepiej przystosowana społecznie; osoba wycofana, charakteryzująca się niską energią, której nie interesuje uznanie społeczne.

Źródło: Mirosław Urbaniak, *Socjometria bez tajemnic*, dostępny w internecie: slideplayer.pl [dostęp 28.05.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Podaj zbiorowości, w których można zastosować metodę przedstawioną w materiale źródłowym.

Zapoznaj się z propozycjami odpowiedzi. Zaznacz te najbliższe twoim.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 7

Rozstrzygnij, czy metoda budowania socjogramu nadaje się do badania grup odniesienia. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((Barbara Szacka

Wprowadzenie do socjologii

Nie w każdej zbiorowości etnicznej tak wyróżnione składniki etniczności występują wszystkie razem [nazwa zbiorowości, wspólne pochodzenie, wspólne dzieje, odrębna kultura, związek z terytorium, poczucie solidarności i tożsamości]. Ponadto w rozmaitych zbiorowościach waga ich bywa różna. Jednak kształtowaniu się etniczności zawsze towarzyszy tendencja do podkreślania tego, co nam jest wspólne i co nas różni od innych, w tych wszystkich sześciu wymiarach. Jeśli w którymś czegoś nie dostaje, dąży się do jego uzupełnienia.

Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 242.

Wyjaśnij, do jakiego podziału grupowego odwołuje się różnicowanie grup etnicznych.

Dla nauczyciela

Autorka: Justyna Szymańska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Podział grup społecznych

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

3) charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- scharakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych i zanalizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy;
- porówna różne typy grup społecznych;
- połączy znane mu, konkretne grupy społeczne z ich cechami typologicznymi.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- odwrócona klasa;

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przed lekcją uczniowie przygotowują krótkie charakterystyki grup społecznych, których są członkami.
2. Uczniowie zapoznają się z celami lekcji.
3. Uczniowie zamieniają się swoimi charakterystykami grup z osobami, które siedzą w ławce obok. Dyskutują na temat różnic i podobieństw.
4. Klasa wspólnie próbuje ustalić, czy są jakieś grupy, które najczęściej były wskazywane. O czym może to świadczyć?

Faza realizacyjna

1. Podział klasy na grupy. Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”. Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.
2. Przedstawienie uczniowskich prezentacji. Po każdej z nich następuje omówienie: uczniowie mogą zadawać pytania prelegentom, weryfikować i uzupełniać informacje.
3. Wybrana osoba czyta polecenie do schematu. Po zapoznaniu się z nim uczniowie dzielą się na grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie osoba reprezentująca ze wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia je, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.

4. Praca w grupach z treścią e-materiału. Uczniowie na podstawie przeczytanego tekstu oraz informacji zawartych w schemacie układają pytania do quizu dla innych grup. Następnie wspólnie określają zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Wybrana osoba dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami z aktywności.

5. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 5–8. Nauczyciel nadzoruje poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

Faza podsumowująca

1. Wybrana osoba ponownie odczytuje temat lekcji, następnie podsumowuje zajęcia, wskazując, czego się dowiedziała.

2. Nauczyciel rozdaje uczniom ankietę ewaluacyjną z oceną lekcji, pracy własnej oraz pracy klasy. Udziela im też informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

2. Przygotuj kilka pytań dotyczących poruszanych na zajęciach zagadnień, których możesz się spodziewać na kartkówce.

Materiały pomocnicze:

Franciszek Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1982.

Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.

Mirosław Urbaniak, *Socjometria bez tajemnic*, slideplayer.pl.

Anthony Giddens, *Socjologia*, Warszawa 2004.

Norman Goodman, *Wstęp do socjologii*, Poznań 2009.

Wiliam Graham Sumner, *Naturalne sposoby postępowania w gromadzie. Studium socjologicznego znaczenia praktyk życia codziennego, manier, zwyczajów, obyczajów oraz kodeksów moralnych*, Warszawa 1995.

Jan Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970.

Piotr Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Schemat”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.